پەرلەمانی عێراق نموونەیەک لە ڕاستگۆیی ... چالاک ئاغجەلەری

ئەگەر دیموکراسی وەکو فکرو فەلسەفە یان ئایدۆلۆژیەک تەماشا بکرێت بێگومان شوێنێک بۆ قەرارگرتن و بەگەڕخستنی ئەو فەرهەنگە سیاسیە پەرلەمانە ، ئەم دەزگایە لە فەزایەکی تەواو سەربەخۆ و دیموکراتدا ناوەندێکە دەنگی زۆرینەی تاکەکانی تێدا کۆکراوەتەوە لە پێناو ئاراستەکردنی بڕیارە چارەنوس سازەکانی کۆمەڵگە بۆ کۆی پێشهاتەکان دەبێت بەم فلتەرەدا بڕوات ، بنەچەی ئەم فەرهەنگە ، ئەم عەقڵانیەتە سیکۆلارە لە یونانی کۆنەوە دەستی پێکردوە و ڕێگەیەکی دوور و درێژی گرتەبەر تەواوی فەلسەفە سیاسی و فەرهەنگیەکانی کۆمەڵگە جێگەی لەم ڕووبارە هەڵخست لە ژێر ناوی جیاواز جیاوازدا ، ئاینەکان تا بێدینەکان ، قەومیەکان تا ئومەمیەکان ، کاپتالیزلیستەکان تاوەکو شوعیەکان کەوتنە ژێر هەژموونی وەرگرتنی دەنگی گەل بۆ هەرچی ڕەوایەتی دان بە جوانکردنی بیر و هزری سیاسی و کۆمەڵایەتیان.

مێژووی کۆن و نوێ سەلمێنەری ڕاستیە تەقێنەرەکانی کۆمەڵگاکانی دونیایە تا چی ئەندازەیەک درێغیان لە پاکتاوی یەکتردا نەکردوە لە تەواوی بوارەکاندا ، بۆ هەرچی گەیشتن بە خواستە پاوانخوازیەکانیان لە بەرامبەر دەستەمۆ و تا ئەندازەی سڕینەوەی دژەکانیان لە سەر زەوی ، تێرکردنی ئەم حەزە مرۆڤ کوژانە گەیشتە ژیانی دەوڵەتداری قەومی و تائیفی و دینی، هەرچی دەوڵەتانی ڕۆژئاوایە بە پاشپشتی شۆڕشە عەقڵانیەکان و خوێندنەویەکی بابەتی بۆ مێژوویان هەروەها بوونی ئیستعابی هەلومەرجەکان تایبەت بە ئاڵوگۆڕە سیاسی و ئابوری و فەرهەنگیەکان بووە بنەمای بەجێهێشتنی ئەو فۆرمە ی جیاواز لە ژینگەی ڕەنگاوڕەنگی خۆی ، فەزای دەورووبەر بە هەمان فۆرمی سیاسی وفەرهەنگی خۆیان بچوێن و ڕەوایەتی ماف بە کۆی تاکەکان ببێتە فەلسەفەی دونیابینی و پێکەوە ژیان ببێتە بەشێکی دانەبڕوای کاروانەکەیان.

بە گەڕانەوە بۆ پرەنسیپی دەوڵەتداری ڕۆژهەلات بە گشتی و ناوەڕاستەکەی بەتایبەتی هەلومەرجە کان دەرهەق بە دونیای سیاسەت بە گرتنە دەسەڵات تەواو پێچەوانەی دەوڵەتانی ڕۆژئاوایە، دونیا بینی شۆڕشە جەماوەریەکان ، سیاسیەکان بوونە بە شێک لە گۆڕینی دەموچاوەکان ئەوەی مایەوە گەرائاسا ژیانەوەی بەخۆوە دی هەمان

هەڵسوکەوت وفەرهەنگی دەسەڵاتی سەرکوتکەر بوو بە شێوە و مکانیزمی جیاواز ، بە نموونە ئیپراتۆریەتی عوسمانی تورکیای ئەتاتورکی دەوڵەت و ئاکپارتی ئەمڕۆی لە سەوزبوو ، عێراقی مەلەکی سەدامی دەوڵەت و شیعەی ئەمڕۆی لە ێسکا، ئێرانی سەفەوی ڕەزا شا و ئایەتوڵاکانی جێگیرکرد ، میسریشمان بینی دواخۆشپیشاندانە میلۆنیەکە کە جڵەوی گرت و چۆن کارکەنارکەوت، کەواتە تەواوی ئەم نموونانە گەڕانەوەی چیرۆک و سەرگوزشتەی سەر ئاگردان نیە ، ئەمانە بەشێکی زیندوی ئاڵوگۆڕەکانی گۆڕەپانی سیاسی ڕۆژهەڵاتن، ئەم دەسەڵاتە دووبارە بووانە بە هەمان فەرهەنگی زاڵی نەتەوەی سەردەست و دەستەمەکردنی کەمینەکان درێغیان نەکردوە لە سەرکوت و سڕینەوەی ڕەکابەرەکانیان ، هەموو کات و زەمانێک یەک دیدگا بە میکانیزمی جیاواز خۆیان ناساندوە بە بەرامبەر، هەردەم ئەو ەندی پەیانکرابەت کاریان لەسەر فەرهەنگ و سایکۆلۆژیەتئ کەمینەکان کردوە بە هەرچی زیاتری بچوکردنەوە و تائەندازەی فەنا بوونیان لە بەتەی فەرهەنگی زاڵدا کە ئەم ئەرکەش دەسەڵات وەک ئەجندایەکی بەماوە کاری لەسەر کردوە.

بە ئاوەدانەوە بە دونیابینی دەسەڵاتە یەک لە دوای یەکەکانی دەوڵەتی عێراقی دوای ١٩٢٣ بەردەوام ئەم فۆرمەی لە بەگژا چوونەی کەمینەکانی هەڵگرتوە ، بە پشتڕاستی ئەم بەچوونە سەرهەڵدانی خەباتی گەلانی ژێر دەستە بە تایبەت کوردەکان لە عێراقدا زادەی نابەرابەری دەسەڵاتە یەک لە دوای یەکەکانە بەرامبەر بە پرسێک کە گوزارشت لە ناسنامەی مرۆڤبوونی خۆی دەکات پێش هەر خواستێکی تر بە دوای ئەمەدا خەباتەکان لە مەلیک مەحمود دەستی پێکرد درێژەی بە خۆیدا تا ئەم ساتە ، سەرباری هەڵەکانی ئەوانەی بوونە هەڵگری مەشخەڵی بەرخودانەکان بەڵام بە وەڵام نەهاتن و نادیدە گرتنی پرسی کورد لەلایەن حکومەتەکانەوە ، عەقڵیەتەکە بە نەگۆڕی ماوەتەوە و درێژەی پێدەدەن هەروەها هەر پشتگیریەک لە م ئیستبدادیتیەی دەسەڵاتەکان لە ژێر هەر بەو بیانویەکدا بێت دەچێتە هەگبەی فەرهەنگی نەتەوەی سەردەستەوە و ئیمکانی مرۆڤ دەستی وپێکەوەیی زۆر لاوازە چونکە دەستپێکی ئاگرەکە دەوڵەتی ناوەندە دەبێت لە ئاستی کلتوری سیاسی و فەرهەنگیەوە ئەو خەتە بپەڕێنێت لە پەیوەند بە کۆتایی هێنان بە ئەقڵیەتی کەمینە و زۆرینە.

ئەنجام دوای بە هەدەردانی ئەم چەند ساڵەی پێشتر بە کورد لەلایەن هێزە سیاسیەکانی ئەم گەلەوە بە تایبەتی پارتی و یەکێتی ، هاوکات نەخوێندەوەیان بە دەسەڵاتی ناوەند لە چوارچێوەی زانستی سیاسیدا

هەروەها کارکردن لەسەر تێکشانی تاکی کورد لە مرۆڤێکی ووڵات پارێزەوە بۆ حزب پارێز ، هەروەها بەتاڵان بردنی ژێرخانی ووڵات ، پاش ئەم هەموو نەهامەتیەیە ی کە بەسەر خەڵکیا نهێنا کونجێک شک نابرێت بۆ ستایش و ڕێزگرتن لە ڕابردوویان، ئەمڕۆ هاوتوون دەستیان داوەتە شادەماری داخوازی خەڵک ئەویش بەدیهێنانی خەونی گەلە (دروست بوونی کیانی کوردی)، بەڵێ هەستیاری ئەم پرسە هێندە گرنگ□ ئ□□و□ی ڕۆژێک بە ئەنقستیش کورد بووبێت زۆر گرانە پێچەوانەی ئەم خواستە بێت ، هاوکات هەڵەکانی هێزە سیاسیەکوردیەکان بە ئەندازەیەک تاکی کوردی دڕدۆنگ و بێزار کردوە نایانەوێت بچنە ژێر باری بەلێیەکەوە کە پێیان وایە کەمر شکێن دەبێت ، بە دیوێکی تردا تەماشای هەڵوێستی نەتەوەی سەردەست و دەسەڵاتی ناوەندە دەکەیت بەتامی بەعسیەکان هەڕەشە ی سەرکوتی سەربازی دەکەن وەک دوا خەیاری سیاسیان، ئەم هەژموونە باڵادەستیەی بەغدا و قسە کردن لەسەر پرسێک کە تاکی کوردستانی بڕیاردەرێتی ،بە پێچەوانەی تەواوی بەها مرۆڤایەتیەکان و سوڕانەوە لە چەقبەستووی شۆڤێنیەتی نەتەوەی سەردەستە ،ئەم پرسە دەبێت بە ئاراستەیەکدا بڕوات کە بیرێکی جدی تەندروست بۆ ماڵئاوابوون لە فەزایە بەگەڕبخرێت بەڵام بۆ کیانێک بێت جیاواز بێت لەوانەی دەوروبەر ، هەروەها هاودەنگی بۆ ئەم پرسە دەبێت گرەنتی دەستەبەری ئازادی تاکەکان بۆ تەواوی بوارەکانی ژیان مسۆگەر بکات چونکە مێژووی دەسەڵاتی هێزە کوردیەکان ئەنجامێکی ترمان پێدەدەن ، ئاکامی بزاردەی بەڵێ هەنگاوێکی بوێرانەیە ئەگەر هێزە سیاسیەکان نەیخەنە خزمەت ئەجندای حزبیانەوە ، بە پێچەوانەوە دەنگی نەخێر خزمەت بەو دەنگانە دەکات کەلە ئەمڕۆی پەرلەمانی عێراقدا پەیامی ڕاستگۆیی خۆیان گەیاند بە کورد .

چالاک ئاغجەلەری